

ZBIRKA AKTIVNOSTI ZA IZVAJANJE DELAVNIC O ETIČNI KOMUNIKACIJI

ZA UČITELJE/ICE

E-TICK

online course on ethical communication

Uvod

To zbirko aktivnosti so v okviru projekta „ET(r)ick your mind“ pripravile partnerske organizacije Zavod Voluntariat in Društvo Humanitas (Slovenija), INEX SDA (Češka) ter Comhlámh (Irska).

Zbirko aktivnosti smo pripravili za učitelje in učiteljice ter druge izobraževalce, ki jih zanima globalno učenje. Predstavljene aktivnosti je možno prilagoditi tudi za druga učna okolja.

Navdih za aktivnosti izhaja iz spletnega tečaja E-TICK – tečaj o etičnem komuniciranju, ki smo ga projektni partnerji zasnovali leta 2021 ter posodobili in nadgradili leta 2024.

E-TICK je brezplačen spletni tečaj s štirimi moduli, do katerega lahko dostopate tukaj: www.ethicalcommunication.org

Poleg te zbirke aktivnosti vas bo morda zanimala tudi naša druga zbirka aktivnosti, ki jih je organizacija INEX-SDA pripravila za vodje prostovoljskih taborov. Najdete jih lahko [tukaj](#).

Ogledate si lahko tudi priročnik za moderatorje ETICK klubov. Priročnik vsebuje nasvete za spodbujanje tem, obravnavanih s spletnem tečaju, ki lahko včasih udeležencem in udeleženkam predstavljajo izziv. Priročnik je na voljo [tukaj](#).

Veseli bomo vaših povratnih informacij o predstavljenih aktivnostih in priročniku ter o spletnem tečaju. Lahko nam pišete na admin@ethicalcommunication.org

Spletni tečaj E-TICK in vsa z njim povezana gradiva so licencirana pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 International (CC BY 4.0). Vsebinsko lahko prosto uporabljate, vendar morate pri tem navesti avtorje, povezavo do licence in označiti morebitne spremembe.

VOLUNTARIAT
ZAVOD ZA MEDNARODNO PROSTOVOLJNO DELO
SLOVENIJA

Comhlámh
GLOBAL SOLIDARITY IN ACTION

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

NEVARNOST ENE SAME ZGODBE

Poznavanje le ene in edine zgodbe (oz. ene perspektive ali zornega kota) lahko negativno vpliva na naše razumevanje sveta. S pomočjo pripovedi nigerijske pisateljice Chimamande Ngozi Adichie bodo učenci in učenke ugotovili, da mediji in literatura, ki so na voljo širši javnosti, pogosto pripovedujejo le eno zgodbo, ki lahko vodi krepitev stereotipov in predsodkov do nekaterih skupin ljudi, posledično pa tudi v njihovo zapostavljanje in zatiranje.

CILJI

Aktivnost učencem in učenkam pomaga razumeti, zakaj ima poznavanje le enega vidika oz. zgodbe negativne posledice za razumevanje sveta. Bolje bodo razumeli tudi, zakaj je pomembno vedno preveriti resničnost informacij, ki jih lansirajo mediji, še posebej, če informacije delijo naprej. S pomočjo aktivnosti bodo kritično ovrednotili enostransko medijsko poročanje o določenih skupinah ljudi ali krajih, krepili veščine oblikovanja in deljenja svojih mnenj ter vadili aktivno poslušanje in spoštljivo razpravo.

ŠTEVILO UDELEŽENCEV_K

8–28

STAROST

12+

TRAJANJE

45–60 minut

PRIPOMOČKI

papir, pisala, računalnik z internetno povezavo, projektor, zvočniki, PRILOGA 1

NAVODILA

KORAK 1 (1 MINUTA)

Učencem in učenkam razdelite majhne lističe in pisala. Nato jim naročite, da naj na listek zapišejo prvo misel, s katero bi zaključili stavek «Vsakih 60 sekund v Afriki...». Na voljo imajo le par sekund, vsak zase naj na listek zapiše eno besedo ali besedno zvezo, listkov naj ne kažejo drugim, niti naj drugim ne izdajo, kaj so napisali. Listke naj nato odložijo v škatlo ali bombažno vrečko, ki ste jo postavili na vidno mesto. Zaenkrat ne komentirajte tega koraka, tudi če kdo vpraša, kaj je bil njegov namen.

KORAK 2 (20 MINUT)

Učencem in učenkam predvajate nastop nigerijske pisateljice Chimamande Ngozi Adichie z naslovom »Nevarnost edine zgodbe« (The danger of a single story, TEDGlobal, 2009; trajanje: 18:32). Preden začnete s predvajanjem posnetka, jim naročite, naj si med ogledom posnetka v zvezek zapišejo, kar se jim bo zdelo še posebej zanimivo, ali pa jih bo morda presenetilo (2 ali 3 misli oz. komentarje). Na to jih med ogledom posnetka po potrebi ponovno spomnite.

KORAK 3 (5 MINUT)

Po ogledu posnetka namenite nekaj časa za individualni razmislek, učenci in učenke pa naj si nato poleg svojih zapiskov napišejo pojasnilo, zakaj je posamezna misel, vezana na slišano, pritegnila njihovo pozornost, kakšno vprašanje se jim je morda ob misli postavilo ipd. Nato jim razdelite kopije z zapisom govora (PRILOGA 1). Njihova naloga je, da v besedilu poiščejo citate, ki se nanašajo na njihove zapiske, ter označijo enega izmed njih.

KORAK 4 (10–15 MINUT)

Učenci in učenke naj se postavijo ali sedejo v krog. Razložite jim, da bo v nadaljevanju vsak izmed njih predstavil svoj izbran citat, drugi pa bodo poskušali uganiti razloge za izbor prav tega citata. Pri tem bodo morali upoštevati naslednja pravila metode za razpravo »zadnja beseda je moja«:

- Pozorno poslušajte osebo, ki bo prebrala citat.
- Vsak, ki želi ugibati o razlogih za izbor slišane citata, naj dvigne roko, tako da drug drugemu ne boste segali v besedo.
- Ko ugibate o razlogih za izbor določenega citata, ne govorite celemu razredu, temveč le osebi, ki je izbrala določen citat. Npr.: »Maja, mislim, da si si izbrala ta citat, ker...« in ne: »Mislim, da je Maja izbrala ta citat, ker...«.
- Na noben način se ne posmehujte izbranim citatom.
- Pri uganjanju ne govorite o tem, kaj si mislite o slišnem citatu, temveč poskušajte ugotoviti razloge, zakaj se je oseba odločila za določen citat.
- Med uganjanjem imate možnost, da utemeljite svoje mnenje, pri tem pa se lahko odzovete tudi na uganjanja drugih in izrazite svoje strinjanje ali nestrinjanje s prejšnjim mnenjem. Npr.: »Klemen, mislim, da si si izbral ta citat zato, ker je tudi tvoj oče profesor.« Nekdo drug pa lahko doda npr.: »Ne, ker dobro poznam Klemna, mislim, da si je izbral ta citat, ker sam nikoli ne bi rad postal profesor.«
- Ugibajte in komentirajte hitro, ne dolgovezite.
- Ko besedo zopet dobi oseba, ki je prebrala citat, drugi ne smejo več komentirati (ne glede na to, kaj si mislijo o slišnem).

Začnite z ugibanjem. Nekdo naj začne in prebere izbrani citat, ostali pa naj ugibajo o razlogih za njegov izbor. Učenec ali učenka, ki citat prebere, naj med ugibanjem ne pokaže, ali so drugi ugotovili prave razloge za izbor citata ali ne (ne z besedami, ne z mimiko). Vsak krog se zaključijo tako, da osebo, ki je citat prebrala, povabite, da ostalim razkrije svoje razloge za izbor citata, pri tem pa si lahko pomaga z zapiski iz 2. koraka. Zadnja beseda tako pripada osebi, ki je citat prebrala.

Nadaljujte tako, da svoj izbrani citat prebere naslednji učenec oz. učenka, ostali pa ponovno ugibajo o razlogih za izbor citata.

KORAK 5 (10–20 MINUT)

Zadnji del namenite diskusiji, v kateri se najprej osredotočite na proces izbora in komentiranja citatov, nato pa na vsebino govora pisateljice Chimamande Ngozi Adichie. V pomoč so vam lahko naslednja vprašanja:

- Kako ste se počutili ob ogledu videoposnetka in pri izbiranju citata? Je bilo lahko ali težko zapisati pojasnilo za izbran citat? Zakaj?
- Kaj se vam je zdelo zanimivo ali vas je presenetilo pri izbiri citatov vaših sošolcev in sošolk?
- Kaj je po vašem mnenju glavno sporočilo nastopa Chimamande Ngozi Adichie?
- O katerih skupinah ljudi ali krajih bi bilo možno, da poznate le eno zgodbo? Zakaj?
- Ali ste že kdaj pomislili, da so nekatere skupine ljudi ali kraji predstavljeni le z enega zornega kota oz. perspektive? Zakaj je po vašem mnenju tako?

Na tej točki se vrnite na uvodni del in preberite zapise na listkih, ki so jih učenci in učenke v 1. koraku oddali v škatlo oz. bombažno vrečko. Običajno se zgodi, da so si zaključki stavka zelo podobni in izražajo veliko stereotipov o Afriki. Nato jim razkrijte nadaljevanje stavka iz 1. koraka: »Vsakih 60 sekund v Afriki ... mine 1 minuta«. Vprašajte jih, kaj menijo o tem.

Nato se navežite na medijsko reprezentacijo različnih družbenih skupin in krajev ter posledicah poznavanja ene same zgodbe. V pomoč so vam lahko naslednja vprašanja:

- Kje običajno iščete informacije o ljudeh, krajih, dogajanju ipd. v Sloveniji in po svetu?
- Ali preverite, če so te informacije dejansko resnične? Na kakšen način?
- Kakšne so lahko posledice poznavanja le ene same zgodbe o določenih skupinah ljudi ali krajih? Poznate kakšen primer?
- Kdo ima lahko od teh »edinih« ​​zgodb koristi in zakaj?
- Kako lahko vsak izmed nas prispeva, da se o ljudeh in krajih ne bodo širile le ene same zgodbe temveč širši kontekst?

MOŽNE PRILAGODITVE IN DODATNI PREDLOGI

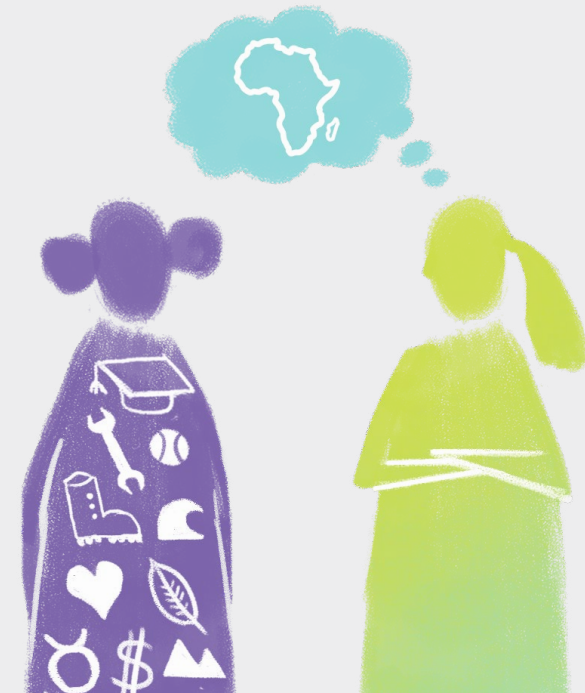
- Če nimate dovolj časa, lahko svoje citate prebere le nekaj učencev in učenk (tiste, ki bodo prebrali svoj citat, lahko določite z žrebom ali igro naključnega izbora).
- Če menite, da učenci in učenke ne bodo ostali zbrani dovolj časa, da bi si lahko ogledali celoten posnetek, jim ga lahko predvajate le delno (v tem primeru vnaprej izberite, kateri del jim nameravate predvajati). Enako velja tudi za delo z mlajšimi učenci in učenkami.
- Predvajajte animacijo z naslovom [How to talk about the world?](#) (PAH, 2018; video ima angleške podnapise), ki prikazuje, kako dostojanstveno, enakopravno in spoštljivo predstaviti ljudi in težavne situacije.
- Predvajajte dobrodelni videoposnetek iz 80. let z naslovom [We Are The World](#) (USA For Africa, 1985), učenci in učenke pa naj si nato zapišejo nekaj svojih vtisov in misli o posnetku in njegovem namenu. Nato jim predvajate še videoposnetek z naslovom [Africa For Norway - New charity single out now!](#) (SAIH Norway, 2012). Po ogledu se pogovorite o obeh posnetkih, primerjajte podobnosti in razlike ter kritično naslovite stereotipno prikazovanje in krajev ter negativne posledice takšnih prikazov.
- Predvajajte nastop pisateljice in filmske ustvarjalke ter modne oblikovalke Mallence Bart-Williams z naslovom [Change your channel](#) (TEDxBerlinSalon, 2015).
- Z delavnico lahko pri učencih in učenkah krepite kritično pismenost, pri tem pa vam je lahko v pomoč tudi priročnik [Critical Literacy in Global Citizenship Education](#) (OSDE, 2006).

DODATNE INFORMACIJE

- Chimamanda Ngozi Adichie je nigerijska pisateljica. V svojem govoru TED »Nevarnost ene same zgodbe« (2009) raziskuje negativen vpliv, ki ga ima lahko »ena sama zgodba« na naše razumevanje sveta. Trdi, da takšne zgodbe pogosto nastanejo zaradi preprostih nesporazumov ali pomanjkanja znanja o drugih, lahko pa imajo tudi zlonameren namen zatirati druge skupine ljudi na podlagi predsodkov. Trdi, da mediji in literatura, ki so na voljo širši javnosti, pogosto pripovedujejo le eno zgodbo, zaradi česar ljudje posplošujejo in pogosto napačno sklepajo o ljudeh drugih kultur.
- Na spletni strani [RadiAid](#) lahko najdete različne videoposnetke, ki jih lahko uporabite kot izhodišče za diskusijo o enoznačnem in stereotipnem prikazovanju ljudi in krajev, še posebej v zvezi s t.i. dobrodelnostjo Zahoda.

VIRI

- Chimamanda Ngozi Adichie. The danger of a single story. TEDGlobal, 2009. Dostopno na: https://www.ted.com/talks/chimamanda_ngozi_adichie_the_danger_of_a_single_story?subtitle=en.
- Poláková, Irena. Poslední slovo patří mně - Popis metode. Učení bez učebnic. Dostopno na: <https://www.ucenibezucebnic.cz/index.php?id=2897>.

PRILOGA 1:

Zapis govora Chimamande Ngozi Adichie: Nevarnost edine zgodbe

(prevod: Martina Mrsnik, Translator)

Pripovedujem zgodbe.

*In rada bi vam povedala par osebnih zgodb
o tem, čemur pravim »nevarnost edine zgodbe«.*

Odraščala sem v univerzitetnem kampusu v vzhodni Nigeriji.

Mama pravi, da sem začela brati pri dveh letih;

a mislim, da je pri štirih bližje resnici.

Torej sem bila zgodnja bralka.

In kar sem brala, so bile angleške in ameriške otroške knjige.

Bila sem tudi zgodnja pisateljica.

Ko sem pri približno sedmih letih začela pisati zgodbe,

s svinčnikom in barvnimi ilustracijami,

ki jih je morala brati moja uboga mama,

sem pisala ravno takšne zgodbe, kot sem jih brala.

Vsi moji liki so bili beli, z modrimi očmi.

Igrali so se v snegu.

Jedli so jabolka.

In veliko so govorili o vremenu,

o tem kako je lepo, da se je pokazalo sonce.

In to, kljub temu, da sem živel v Nigeriji

in da do takrat še nisem bila nikjer izven Nigerije.

Nismo imeli snega. Jedli smo mango.

In nikoli nismo govorili o vremenu,

ker ni bilo potrebe.

Moji liki so tudi pili veliko ingverjevega piva,

saj so liki iz angleških knjig, ki sem jih brala,

pili ingverjevo pivo.

Da ne govorim o tem, da nisem vedela, kaj ingverjevo pivo sploh je.

Tudi po mnogo letih

sem imela nezadržno željo, da bi poskusila ingverjevo pivo.

Ampak to je druga zgodba.

Po mojem mnenju to prikazuje,

kako smo občutljivi in pod vtisom,

ko se seznanimo z zgodbo,

še posebno, ko smo otroci.

Ker je bilo vse, kar sem brala, knjige, kjer so bili liki tuji,

sem bila prepričana, da v knjigah,

morajo nastopati tujci

in da morajo biti o stvareh, s katerimi se nisem osebno identificirala.

Stvari so se spremenile, ko sem spoznala afriške knjige.

Ni jih bilo veliko na voljo.

In ni jih bilo tako lahko najti kot tuje.

Ampak zaradi pisateljev, kot sta Chinua Achebe in Camara Laye,

sem doživela miselni preklon v dojetanju literature.

Spoznala sem, da ljudje kot jaz,

dekleta s čokoladno barvo kože,

ki si s svojimi zviti lasmi ne morejo speti čopa,

tudi lahko obstajajo v literaturi.

Začela sem pisati o stvareh, ki sem jih prepoznala.

Seveda sem imela rada tiste ameriške in angleške knjige, ki sem jih brala.

Razburkale so mojo domišljijo. Odprle so mi nove svetove.

Ampak posledično, nenamenoma,

nisem vedela, da ljudje kot jaz

lahko obstajajo v književnosti.

Torej, kaj mi je odkrijte afriških pisateljev prineslo:

rešilo me je pred eno samo zgodbo o tem, kaj so knjige.

Prihajam iz konvencionalne nigerijske družine srednjega razreda.

Moj oče je bil profesor.

Mama je bila uradnica.

In tako smo imeli, kot je bila navada,

hišnega pomočnika, pogosto iz bližnjih vasi.

Ko sem bila stara osem let, smo dobili novega hišnega pomočnika.

Ime mu je bilo Fide.

Mama nam je o njem povedala le to, da je njegova družina zelo revna.

Moja mama je pošiljala jam in riž ter naša stara oblačila njegovi družini.

In če nisem pojedla vse večerje, je moja mama rekla:

»Pojej vse! Ali ne veš? Ljudje kot Fidejeva družina nimajo ničesar.«

Tako sem čutila ogromno pomilovanja do Fidejeve družine.

Nato pa smo eno soboto šli v njegovo vas na obisk.

In njegova mama nam je pokazala košaro s čudovitim vzorcem,

narejeno iz pobarvane rafije, ki jo je naredil njegov brat.

Osupnilo me je.

Nikoli si ne bi mislila, da kdorkoli v tej družini

lahko nekaj naredi.

Vse, kar sem slišala o njih, je bilo to, kako so revni,

tako je zame bilo nemogoče, da bi jih videla kakorkoli drugače kot revne.

Njihova revščina je bila moja edina zgodba o njih.

Leta pozneje sem o tem razmišljala, ko sem zapustila Nigerijo

in šla na univerzo v Združene države.

Imela sem 19 let.

Moja ameriška sostanovalka je bila šokirana nad mano.

Vprašala me je, kje sem se naučila govoriti angleščino tako dobro.

In bila je zmedena, ko sem rekla,

da je v Nigeriji angleščina uradni jezik.
Vprašala me je, če lahko posluša, kar je imenovala moja »plemensko glasbo,«
in je bila potem zelo razočarana,
ko sem zavrtela kaseto Mariah Carey.
Domnevala je, da ne znam uporabljati pečice.
Kar me je presunilo, je bilo to:
smilila sem se ji, še preden me je videla.
Njen pogled name, kot Afričanke,
je bilo na nek način pokroviteljsko, dobromisleče pomilovanje.
Moja sostanovalka je poznala samo eno zgodbo o Afriki.
Eno zgodbo o katastrofi.
V tej edini zgodbi ni bilo možnosti,
da so ji Afričani podobni v kakršnemkoli smislu.
Ni bilo možnosti za bolj kompleksna čustva od pomilovanja.
Ni bilo možnosti povezati se z njimi kot soljudmi.
Moram reči, da se, preden sem šla v ZDA,
nisem zavestno identificirala kot Afričanka.
A v ZDA, kadarkoli je kdo omenil Afriko, so se ljudje obrnili name.
In nič zato, če nisem vedela nič o krajih, kot je Namibija.
Ampak sčasoma sem sprejela to novo identiteto.
In v mnogočem se sedaj vidim kot Afričanka.
Čeprav se še vedno razburim, ko se govori o Afriki kot o državi.
Najbolj svež primer se je zgodil na, drugače čudovitem, poletu
iz Lagosa dva dneva nazaj,
ko je oglas med Virginovim letom poročal
o dobrodelnem delu v »Indiji, Afriki in drugih državah.«
Torej, ko sem preživela nekaj let v ZDA kot Afričanka,
sem začela razumeti reakcijo moje sostanovalkke.
Če ne bi bila odrasla v Nigeriji,
in če bi bilo vse, kar bi vedela o Afriki iz popularnih predstav,
potem bi tudi jaz mislila, da je Afrika kraj čudovitih pokrajin,
čudovitih živali
in nerazumljivih ljudi,
ki bijejo nerazumne vojne, umirajo od revščine in AIDS-a,
ter se niso sposobni postaviti zase,
in čakajo, da jih bo rešil prijazen bel tujec.
Afričane bi videla na enak način, kot sem,
kot otrok, videla Fidejevo družino.
Ta edina zgodba o Afriki, po mojem mnenju, prihaja iz zahodne literature.
Tukaj imam citat iz spisov londonskega trgovca, ki se je imenoval John Lok,
in je jadral do zahodne Afrike leta 1561
ter pisal občudujoče zapise o svojem potovanju.
Po tem, ko je črne Afričane poimenoval »zveri brez hiš«,
piše, da so »to tudi ljudje brez glav,

ki imajo usta in oči na svojih prsih.«
Vedno, ko to berem, se smejim.
In treba je občudovati domišljijo Johna Loka.
Ampak kar je pomembno pri tem zapisu,
je to, da predstavlja začetek
tradicije pripovedovanja afriških zgodb na Zahodu.
Tradicije Podsaharske Afrike kot negativnega kraja,
razlik, temačnosti,
ljudi, ki so, v besedah čudovitega pesnika, Rudyarda Kiplinga,
»pol hudič, pol otrok.«
In tako sem začela dojemati, da je moja ameriška sostanovalka
skozi celo življenje
videla in slišala različne oblike te ene zgodbe,
kot je tudi profesor,
ki mi je enkrat rekel, da moj roman ni »avtentično afriški.«
Bila sem se pripravljena soočiti s tem,
da je bilo v romanu mnogo stvari napačnih;
da na več mestih ni bil popoln.
Ampak si nisem predstavljala,
da roman ni dosegel »afriške avtentičnosti«.
Pravzaprav nisem vedela, kaj afriška avtentičnost je.
Profesor mi je povedal, da so moji liki preveč podobni njemu,
izobraženemu moškemu srednjega razreda.
Moji liki so vozili avtomobile.
Niso stradali.
Torej niso bili avtentično afriški.
Ampak moram hitro dodati, da sem tudi jaz prav tako kriva
v smislu edine zgodbe.
Nekaj let nazaj sem obiskala Mehiko iz ZDA.
Politična klima v ZDA v tem času je bila napeta.
In bilo je veliko debat na temo priseljevanja.
In, kar se velikokrat zgodi v Ameriki,
priseljevanje je postalo sopomenka za Mehičane.
Bilo je nešteto zgodb o Mehičanih,
ki so ljudje, ki skubijo zdravstveni sistem,
na skrivaj prečkajo mejo,
in ki jih aretirajo na meji, in podobne stvari.
Spomnim se, kako sem prvi dan v Guadalajari hodila naokrog,
gledala ljudi, ki so šli delat,
ki so zvijali tortilje na tržnici,
kadili, se smejali.
Spomnim se najprej občutka rahlega presenečenja.
Potem pa sem bila prevzeta s sramom.
Spoznala sem, da sem bila tako posrkana v medijsko poročanje o Mehičanih,

da so v mojih mislih postali ena stvar,
ubogi priseljenci.
Bila sem prepričana v edino zgodbo o Mehičanih
in se nisem mogla bolj sramovati.
Torej, tako se ustvarja edina zgodba,
prikaže se ljudi kot eno stvar,
samo eno stvar,
znova in znova isto,
in to je, kar postanejo.
Nemogoče je govoriti o edini zgodbi,
če ne govorimo o moči.
Obstaja beseda v igbo jeziku,
na katero pomislim vedno, ko mislim o sestavi moči v svetu; to je »nkali.«
Je samostalnik, ki v površnem prevodu pomeni »biti večji od drugega.«
Tako kot sta naš ekonomski in politični svet,
tako so tudi zgodbe definirane po principu nkali.
Kako so povedane, kdo jih pove,
kdaj so povedane, koliko zgodb je povedanih,
je odvisno od moči.
Moč je sposobnost, ne samo povedati zgodbo o drugi osebi,
ampak jo tudi narediti v edino zgodbo te osebe.
Palestinski pesnik Mourid Barghouti piše,
da če želiš prikrajšati neko ljudstvo,
je najenostavneje tako, da jih v njihovi zgodbi
postaviš na drugo, manjvredno mesto.
Začnite zgodbo s puščicami ameriških Indijancev,
in ne s prihodom Britancev,
in imate popolnoma drugačno zgodbo.
Začnite zgodbo s padcem afriške skupnosti
in ne s kolonialno postavitvijo afriške skupnosti
in imate popolnoma drugačno zgodbo.
Pred kratkim sem govorila na univerzi,
kjer mi je študent rekel, da je res škoda,
da so nigerijski moški nasilneži,
kot je lik očeta v mojem romanu.
Povedala sem mu, da sem pravkar prebrala roman, ki se imenuje Ameriški psiho -
- in da je res škoda,
da so mladi Američani serijski morilci.
Očitno sem to rekla, ker sem bila rahlo vznemirjena.
Nikoli mi na kraj pameti ne bi prišlo,
da bi samo zato, ker sem prebrala roman, v katerem je lik serijski morilec,
pomislila, da nekako predstavlja vse Američane.
Tega ne govorim, ker bi mislila, da sem boljša oseba od tega študenta,
ampak po zaslugi ameriške kulturne in gospodarske moči

sem imela o Ameriki veliko zgodb.
Brala sem Tylerjevo, Updikeja in Steinbecka ter Gaitskillovo.
Nisem imela samo ene zgodbe o Ameriki.
Ko sem se pred nekaj leti naučila,
da se od pisateljev pričakuje, da naj bi imeli res nesrečno otroštvo,
če želijo uspeti,
sem začela razmišljati, kako naj si izmislim
grozne stvari, ki so mi jih starši počeli.
Ampak resnica je, da sem imela zelo srečno otroštvo,
polno smeha in ljubezni v zelo povezani družini.
Ampak imela sem tudi stara očeta, ki sta umrla v begunskih taboriščih.
Moj bratranec Polle je umrl, ker ni mogel dobiti primerne zdravniške oskrbe.
Eden od mojih najbližjih prijateljev, Okoloma, je umrl v letalski nesreči,
ker naši gasilski avti niso imeli vode.
Odrasla sem pod represivnimi vojaškimi vladami,
ki so razvrednotile izobrazbo,
tako da včasih moji starši niso dobili plač.
In tako sem kot otrok videla, kako ni bilo več marmelade pri zajtrku,
potem je izginila še margarina,
nato je postal kruh predrag,
potem smo varčevali še z mlekom.
In najpomembneje, neke vrste vsakodnevni politični strah
se je zajedel v naša življenja.
Vse te zgodbe me naredijo to, kar sem.
Ampak če bi vztrajala samo na teh negativnih zgodbah,
je, kot da bi sploščila svoje izkušnje,
in spregledala mnoge druge zgodbe, ki me oblikujejo.
Ena zgodba tvori stereotipe.
In težava s stereotipi ni to, da niso resnični,
ampak da so nepopolni.
Povzročijo, da ena zgodba postane edina zgodba.
Seveda je Afrika kontinent poln katastrof.
Tudi takih neizmernih, kot so grozljiva posilstva v Kongu.
In depresivnih, kot je dejstvo,
da se 5.000 ljudi prijavi na eno prosto delovno mesto v Nigeriji.
Ampak obstajajo tudi druge zgodbe, ki niso povezane s katastrofo.
Je pa zelo pomembno, prav tako pomembno, govoriti o njih.
Vedno sem čutila, da je nemogoče
se popolnoma povezati s krajem ali človekom,
če se ne povežem z vsemi zgodbami tega kraja in tega človeka.
Posledica edine zgodbe je to:
ljudem ukrade dostojanstvo.
Naše dožemanje enotnega človeštva je tako oteženo.
Poudari, kako smo si različni, namesto tega, kako smo si podobni.

Kaj pa, če bi pred mojo potjo v Mehiko
spremljala debato o priseljencih z obeh strani,
tako ameriške kot mehiške?
Kaj, če bi nam mama povedala, da je Fidejeva družina revna
in delavna?
Kaj če bi imeli afriški televizijski program,
ki bi predvajal raznovrstne afriške zgodbe povsod po svetu?
Kar nigerijski pisatelj Chinua Achebe imenuje »ravnotežje zgodb.«
Kaj, če bi moja sostanovalka vedela o mojem nigerijskem založniku,
Mukti Bakarayu,
izrednem človeku, ki je zapustil svojo službo v banki
in sledil svojim sanjam ter ustanovil založniško hišo?
Splošno mnenje je bilo, da Nigerijci ne berejo literature.
Ni se strinjal s tem.
Mislil je, da ljudje, ki znajo brati, bi brali,
če bi jim omogočili dostop do ugodne literature.
Kmalu po tem, ko je izdal moj prvi roman
sem šla na TV postajo v Lagosu, da bi imela intervju.
Ženska, ki je tam delala kot prenašalka sporočil, je prišla do mene in mi rekla:
»Res mi je bil všeč vaš roman. Ni pa mi bil všeč konec.
Zdaj morate napisati nadaljevanje in zgodilo se bo to...«
In nato je nadaljevala s tem, kaj naj napišem v nadaljevanju.
Nisem bila samo očarana, bila sem ganjena.
Tu je ženska, del navadne ogromne nigerijske družbe,
ki naj ne bi brala.
Ne samo, da je prebrala knjigo,
celo prevzela je nadzor nad njo
in se čutila upravičeno, da mi pove, kaj naj napišem v nadaljevanju.
Kaj, če bi moja sostanovalka vedela o moji prijateljici Fumi Onda,
neustrašni ženski, ki je voditeljica TV oddaje v Lagosu,
in je odločena, da pove zgodbe, ki jih raje pozabimo?
Kaj, če bi moja sostanovalka vedela za operacijo srca,
ki so jo izvedli v bolnišnici v Lagosu prejšnji teden?
Kaj, če bi vedela o moderni nigerijski glasbi?
O talentiranih ljudeh, ki pojejo v angleščini in pidginu,
igbo, joruba, ijo jezikih,
mešajo vplive od Jay-Zja do Fele,
do Boba Marleyja in do njihovih starih očetov.
Kaj, če bi moja sostanovalka vedela o odvetnici,
ki je nedavno šla na sodišče v Nigeriji, da bi se soočila z nesmiselnim zakonom,
ki določa, da morajo ženske dobiti možovo odobritev,
preden si lahko podaljšajo potni list?
Kaj, če bi vedela o Nollywoodu,
polnem inovativnih ljudi, ki delajo filme kljub velikim tehničnim stroškom?

Filme tako popularne,
da so res najboljši primer tega, kako Nigerijci zaužijejo tisto, kar ustvarijo.
Kaj, če bi moja sostanovalka vedela o moji čudovito ambiciozni pletilki las,
ki je ravno začela z lastnim poslom prodaje lasnih podaljškov?
Ali o milijonih drugih Nigerijcev, ki začnejo svoje posle in včasih propadejo,
vendar nadaljujejo z vzgajanjem ambicije?
Kadarkoli sem doma, sem soočena
z običajnimi izvori razdražljivosti večine Nigerijcev:
našo propadlo infrastrukturo, našo propadlo vlado.
Ampak se soočim tudi z neverjetno odpornostjo ljudi,
ki uspevajo kljub vladi
in ne zaradi nje.
Vsako poletje vodim tudi delavnice pisanja v Lagosu.
Čudovito je, koliko ljudi se prijavi,
koliko ljudi je željnih pisati,
povedati zgodbe.
Skupaj s svojim nigerijskim založnikom sva začela z neprofitnim,
t. i. Farafina skladom.
Imava velike sanje o gradnji knjižnic
in prenovitvi tistih, ki že obstajajo,
ter zagotovitvi knjig državnim šolam,
ki nimajo ničesar v svojih knjižnicah,
pa tudi o organizaciji velikega števila delavnic
tako branja kot tudi pisanja,
za vse, ki si želijo povedati mnogo zgodb.
Zgodbe so pomembne.
Pomembno je imeti veliko zgodb.
Zgodbe so uporabljene za razvrednotenje in zavajanje.
Ampak zgodbe se uporabljajo tudi za krepitev in očlovečenje.
Zgodbe lahko zlomijo človeško dostojanstvo.
Ampak zgodbe ga lahko tudi popravijo.
Ameriška pisateljica Alice Walker je napisala to
o svojih sorodnikih z juga, ki so se preselili na sever.
Predstavila jim je knjigo
o življenju na jugu, ki so ga pustili za sabo.
»Sedeli so okoli, sami brali knjigo,
poslušali mene, kako sem jim jo brala; in vrnil se je neke vrste raj.«
Rada bi končala s to mislijo:
Ko zavrremo edino zgodbo,
ko spoznamo, da ni nikoli samo ene zgodbe
kateregakoli kraja,
s tem pridobimo neke vrste raj.
Hvala.

ZAVAJAJOČE IN LAŽNE NOVICE

Živimo v dobi neprimerljive količine informacij in ogromnega števila zavajajočih in lažnih novic, ki krožijo po spletu. Informacije so povsod in včasih je težko presoditi, katere so resnične, točne ali zanesljive. Zato sta medijska pismenost in kritično vrednotenje postali ključni veščini. Obe moramo razvijati že od zgodnjega otroštva.

POVZETEK AKTIVNOSTI

Z aktivnostjo pri udeležencih in udeleženkah spodbudimo razvoj kritičnega mišljenja in jih ozavešimo o vplivu medijev na naše dojemanje sveta ter o posledicah širjenja zavajajočih in lažnih novic. Seznanimo jih z nekaterimi uporabnimi orodji za preverjanje informacij in jih podpremo pri prepoznavanju verodostojnosti novic.

STAROST
12+

ŠTEVILO UDELEŽENCEV
12–30

TRAJANJE
45–60 min

PRIPOMOČKI
PRILOGA 1, 2a in 2b

NAVODILA

UVODNA AKTIVNOST (NEOBVEZNO)

Vsak od udeležencev naj pripravi tri izjave o sebi, od katerih sta dve resnični in ena neresnična. Udeleženci in udeleženke naj se nato sprehajajo po prostoru. Vsakič, ko zaslišijo ploskanje, naj se ustavijo, obrnejo k najbližji osebi in izmenjajo trditve o sebi, pri čemer skušajo ugotoviti, katera trditev je neresnična. Ko vnovič zaslišijo ploskanje, nadaljujejo s sprehajanjem po prostoru. Namesto ploskanja lahko uporabite tudi drug zvočni signal.

NASVET: Pari si morajo trditve izmenjati hitro, približno v eni minuti.

KORAK 1 (10 MIN)

Udeleženci in udeleženke naj ostanejo v parih, ki so se oblikovali ob zaključku prejšnjega koraka. Razdelite jim liste s člankoma (PRILOGA 1). Najprej naj vsak zase prebere besedilo, nato pa naj v parih razpravljajo o tem, ali sta članka resnična ali neresnična.

Ko končajo, jih prosite, naj dvignejo roke in izrazijo svoje mnenje o resničnosti prve in druge novice. Vprašajte jih: *Zakaj menite, da je novica resnična oziroma neresnična? Kako ste to ugotovili?*

Na tabli sproti beležite njihove argumente, vendar na tej točki ne razkrivajte resničnosti ali neresničnosti novic.

KORAK 2 (10 MIN)

Udeležence in udeleženke razvrstite v štiri skupine in jim razdelite delovne liste s fotografijami (PRILOGI 2a in 2b), pri čemer dvema skupinama razdelite PRILOGO 2a, drugima dvema pa PRILOGO 2b. Pri tem je pomembno, da si skupine fotografij ne pokažejo med seboj.

Skupine naj si nato najprej dobro ogledajo svojo fotografijo, nato pa se pogovorijo, kdo je oseba na fotografiji in kaj počne v trenutku, prikazanem na fotografiji. Vsaka skupina nato napiše kratek članek (npr. pol strani) o možnem dogajanju na fotografiji ter članku doda tudi naslov.

NASVET: Če aktivnost izvajate pri pouku tujega jezika, naj učenci članke napišejo v izbranem jeziku. Pri tem si lahko pomagajo s slovarji oz. e-slovarji na pametnih telefonih ali tablicah.

KORAK 3 (15 MIN)

Udeleženci in udeleženke naj sedejo v krog. Predstavniki vsake skupine naj na glas prebere članek, ki ga je skupina napisala, ter pokaže fotografijo (najprej k predstavitvi povabite skupini, ki sta napisali članek na podlagi fotografije iz PRILOGE 2a). Ko vse skupine predstavijo svoje članke, razkrijte pravo ozadje dogodka. Na tej točki jim lahko razkrijete tudi resničnost ali neresničnost novic, ki so ju prebrali v 2. koraku.

Nadaljujte z diskusijo, pri kateri so vam lahko v pomoč naslednja vprašanja:

- *Kako pogosto ugotovite, da je novica, ki ste jo prebrali, zavajajoča ali lažna? Kako se ob tem počutite?*
- *Iz katerih virov običajno pridobivate informacije?*
- *Zakaj menite, da se pojavljajo lažne in zavajajoče novice?*
- *Kako pogosto preverjate vir novic, ki jih berete? Ali za informacije o isti novici preverite več virov?*
- *Kateri je glavni razlog, da se odločite novico deliti z vašimi vrstniki?*
- *Kakšne so možne posledice širjenja zavajajočih in lažnih novic?*
- *Kako lahko prepoznate zavajajoče in lažne novice?*
- *Kako lahko vsak izmed nas omeji širjenje zavajajočih in lažnih novic?*

KORAK 4 (10–15 MIN)

Udeležencem in udeleženkam predstavite nekaj smernic in orodij, ki jim lahko pomagajo prepoznati zavajajoče in lažne novice. Kot uvod lahko uporabite eno izmed spodnjih infografik:

- *Kako prepoznati lažne novice?* (International Federation of Library Associations and Institutions – IFLA; dostopno v slovenščini)
- *Onkraj lažnih novic* (ang. Beyond Fake News; European Association for Viewers Interests – EAVI; dostopno v angleščini, prevod in prilagojeno besedilo je na voljo v Kotičku z informacijami)

Nekaj uporabnih spletnih orodij:

- Snopes, FactCheck, Channel 4 Fact Check, OpenSecrets, AFP Fact Check in PolitiFact (v angleščini) ter Ne/Ja, Razbijalka Mitov in Oštro (v slovenščini)
- FotoForensics, Findexif, Invid in Wolfram Alpha

DODATNI PREDLOGI

- Udeleženci in udeleženke lahko v manjših skupinah napišejo lažni ali resnični članek in poskušajo biti čim bolj prepričljivi. Nato ga preberejo ostalim udeležencem, ki morajo ugotoviti, ali je članek resničen ali lažen.
- Udeležencem in udeleženkam predstavite še nekaj primerov lažnih novic ter se nato pogovorite o tem, katere izmed njih bi jih lahko zavedle. V pomoč vam je lahko prispevek [10 lažnih novic, ki so zaokrožile po spletu](#) (Računalniške novice, 2016).
- Pri naslednji učni uri povabite zunanjega gosta – urednika ali novinarja, ki bo razložil in prikazal svoje delo s poudarkom na tem, kako poteka preverjanje informacij pred objavo.

KOTIČEK Z INFORMACIJAMI

- **Zavajajoče in lažne novice** : Namerne ali nenamerne napačne informacije, izmišljene informacije ali nepopolne informacije se pogosto označujejo kot zavajajoče novice, lažne novice, »junk news«, psevdo-novice, ponarejene novice. Med njimi je težko potegniti jasno mejo, saj je včasih težko določiti motivacijo za ustvarjanje takšnih novic. Širijo se prek tradicionalnih medijev

- (tisk, televizija, radio, spletni portali) in spletnih platform družbenih medijev. Čeprav so zavajajoče in lažne novice obstajale že od nekdaj, je z razmahom svetovnega spleta in spletnih medijev njihova količina strmo narasla. Tradicionalno smo novice prejemali iz zaupanja vrednih virov, od novinarjev in medijev, ki jih zavezujejo strogi kodeksi ravnanja. Vendar pa je internet vzpostavil povsem nov način objavljanja, deljenja in uporabe novic, tudi takšnih, pri katerih so novinarski in uredniški standardi upoštevani v zelo skromni meri ali pa sploh niso. Zavajajoče in lažne novice pogosto »tekmujejo« z resničnimi in preverjenimi novicami za pozornost občinstva.
- **Komu koristijo lažne ali zavajajoče novice?** Čeprav je včasih težko postaviti jasno mejo, je pomemben dejavnik, ki ga je treba upoštevati, motivacija oziroma interes avtorjev tovrstnih novic. Zavajajoče in lažne novice običajno koristijo tistim, ki jih ustvarjajo in razširjajo. Koristi so lahko številne: zaslužek, ustvarjanje zmede, zavajanje, povzročanje škode drugim, diskreditacija itd. Za (komercialne) medije je ključnega pomena, da njihova vsebina pritegne čim večje občinstvo – več ljudi prebere članek, večji so prihodki od oglaševanja. Oglaševalce predvsem zanima, koliko ljudi je videlo njihov oglas, ki se pojavi ob, pred ali med medijsko vsebino. Za povečanje branosti, gledanosti ali poslušanosti se pogosto uporabljajo senzacionalistični, napačni ali povsem izmišljeni naslovi. Bralca, gledalca oz. poslušalca privabijo, da sledi spletni povezavi – objava zgodbe z zavajajočo ali lažno vsebino, ki pritegne uporabnike, pa koristi oglaševalcem in seveda mediju, saj poveča prihodke od oglaševanja. Zavajajoče in lažne novice so torej lahko zelo donosen posel. Pri ustvarjanju in širjenju zavajajočih in lažnih novic redno sodelujejo tudi številni politični akterji, zlasti v času pred volitvami. K povečanju števila teh novic prispevata tudi preobremenjenost z informacijami in nepoznavanje delovanja spleta (algoritmi itd.).
 - **Katere vrste zavajajočih novic poznamo?** (Prevedeno in prilagojeno iz infografike [Onkraj lažnih novic](#) (ang. Beyond Fake News); European Association for Viewers Interests – EAVI).
 - **Propaganda:** ustvarjajo jo vlade, politiki, nevladne organizacije, korporacije. Lahko je koristna ali škodljiva.
 - **Napačne informacije:** mešanica dejanske, napačne ali delno napačne vsebine. Sicer resnične informacije so postavljene v drugačen kontekst ali izvzete iz pravega konteksta, da dobijo drugačen pomen. Ali pa gre za zgodbe, ki niso povsem neresnične, vendar jih izkrivljajo zavajajoči ali senzacionalistični naslovi. Lahko gre tudi za informacije, ki vsebujejo prilagojeno/spremenjeno vsebino – manipulacijo resničnih informacij ali podob, na primer prirejena fotografija ali videoposnetek. Tovrstne novice se lahko po družbenih medijih hitro razširijo, saj so prikazani le naslovi in kratki odlomki celotnega članka.
 - **»Clickbait«:** zgodbe, ki so namerno izmišljene, da bi pritegnile več obiskovalcev spletnega mesta in povečale prihodke od oglaševanja. Naslovi teh zgodb so pogosto zelo senzacionalistični.
 - **Lažne novice:** v celoti izmišljena vsebina, motivirana s prihodki od oglasov, s političnim vplivom ali obojem. Uporablja taktike gverilskega trženja – klepetalne robote (bote), komentarje, ponarejeno blagovno znamko.
 - **Psevdoznanost:** izkrivljanje resničnih znanstvenih študij s pretiranimi ali lažnimi trditvami; velikokrat so teme npr. čudežna zdravila in ozdravitve, nasprotovanje cepljenju ali zanikanje podnebnih sprememb.
 - **Teorija zarote:** kot odziv na strah ali negotovost poskuša razložiti zapleteno realnost s preprostimi odgovori in rešitvami; zavrača strokovnjake/avtoriteto; dokazi, ki ovržejo zaroto, veljajo za dokaz te zarote.
 - **Pristranske novice:** so ideološke in vključujejo razlago dejstev, vendar lahko trdijo, da so nepristranske – dajejo namreč prednost dejstvu, ki so v skladu z zaželeno razlago, medtem ko druga dejstva opuščajo. Veliko ljudi privlačijo zgodbe, ki potrjujejo njihova prepričanja ali predsodke, in novice lahko te predsodke izkoriščajo. Algoritmi družbenih medijev običajno prikazujejo novice in članke, ki naj bi nas na podlagi naših preteklih dejavnosti privlačili ali nam bili všeč.

- **Lažni viri:** lažni, izmišljeni viri se izdajajo za resnične in verodostojne, posnemajo lahko njihov način podajanja vsebine. Tako se zdi, da informacije, ki so lahko popolnoma izmišljene, prihajajo iz verodostojnega vira.
- **Sponzorirana vsebina:** oglaševanje, ki je videti kot novinarska vsebina.
- **Napaka/nevestno novinarstvo:** včasih lahko novinarji objavijo zgodbo z nezanesljivimi informacijami ali ne da bi preverili vsa dejstva.
- **POZOR!** Niso lažne novice, vendar se pogosto tako zdijo: **Satira, potegavščina in parodija:** številne spletne strani (tudi tiskani mediji, npr. v Sloveniji Mladinamit) in družbeni mediji objavljajo lažne novice, njihov namen pa je kritično in zabavno komentirati politiko in družbo.
- **Kako prepoznati zavajajoče novice?** Pri branju novic bodite pozorni na naslednje:
 - **Kdo objavlja/deli novice?** Večina javnih osebnosti in medijev ima ob svojih preverjenih računih modro značko ali kljukico. Zaradi tega je lahko bolj verjetno (čeprav ne vedno), da je objavljena novica ali njena vsebina resnična.
 - **Preverite vir novice:** Ali prepoznate spletno stran? Ali je to verodostojen/zanesljiv vir? Če spletnega mesta ne poznate, poiščite več informacij o njem.
 - **Preberite več kot le naslov:** Veliko zavajajočih in lažnih novic uporablja senzacionalistične ali šokantne naslove, pogosto z velikimi črkami in klikaji. Preberite celoten članek.
 - **Preverite druge vire:** Ali obstajajo še drugi verodostojni viri, ki poročajo o novicah? Če so v novicah omenjeni viri, preverite, ali so zanesljivi in ali sploh obstajajo.

- **Preverite datume:** Zavajajoče in lažne novice pogosto vsebujejo napačne datume ali spremenjen potek dogodkov. Dobro je tudi preveriti, kdaj je bila novica objavljena – je aktualna ali stara?
- **Razmislite o svojih stališčih:** Ali vaša lastna stališča ali prepričanja vplivajo na vašo presojo?
- **Je to šala?** Včasih ni vedno jasno, ali je novica šala ali parodija. Preverite spletno mesto, na katerem je bila novica objavljena – morda gre za satirično spletno mesto.

VIRI

- [Explained: What is False Information \(Fake News\)?](#) WebWise, 2024
- [Fact-Check.](#) Be Media Smart, 2023
- [The Media Manipulation Casebook.](#) Technology and Social Change project (TaSC), 2023
- [AFP Factual.](#) AFP, 2024
- Lačan, I., Libnik, V. (2021). [How one of the most viral fake news from Slovenia spread around the world.](#) N1 SLO, 2021
- [Beyond Fake News – 10 Types of Misleading News,](#) Media Literacy for Citizenship (EAVI), 2024)
- Rogina, A., Kos, V. (ur.). Tuji jezik: Priročnik za vnašanje globalnega učenja v predmetno poučevanje. Društvo Humanitas – Center za globalno učenje in sodelovanje. Ljubljana, 2020
- [Viral Pic Of Prince William 'Giving The Middle Finger' Isn't At All What It Seems.](#) The Sun, 2020
- [Real or fake – Exercise 1: Proving your story is real.](#) BBC, 2020
- [Exercise 2: Same but Different.](#) BBC, 2020

PRILOGA 1: DELOVNI LIST S ČLANKOMA

NALOGA 1: Preberi oba članka. Sta članka po tvojem mnenju RESNIČNA ali LAŽNA? Zakaj? Zapiši svoje mnenje.

POTNIK
NA LETALU
FOTOGRAFIRAL
NLP

Potnik iz Missourija, ki je bil na letu iz Houstona v Chicago, je fotografiral trikotno oblikovan NLP (neznani leteči predmet).

»Približno na polovici leta (nad Misso-urijem) sem fotografiral nevihto«, je povedal očeividec. Takoj po tem, ko sem v približno 10 sekundah posnel tri fotografije, se je na vzhodu nenadoma pojavilo plovilo, približno 50.000 čevljev (cca. 15 metrov) visoko, kot da bi prišlo od nikoder – kot v prizoru ‘de-klokiranja’ iz filma Zvezdne steze. Plovilo je imelo trikotno obliko in moralo je biti zelo veliko, saj sem prej že približno eno uro gledal skozi okno ter spremljal letala, ki so prečkala našo pot. Zato vem, kako izgledajo krilata letala in kako hitro postanejo vidna ter nato izginejo iz vidnega polja. Poznam oblike in izgled običajnih potniških letal, zato vem, da plovilo, ki se je nenadoma pojavilo na območju, ki sem ga opazoval in fotografiral zadnjih nekaj minut, ni bilo običajno letalo. Plovilo ni ime- lo časa, da bi v moje vidno polje prišlo s hitrostjo 300 do 500 mph (cca. 480 do 800 km/h), kot je običajno za letala. Preprosto se je kar pojavilo. Ko sem ga posnel, sem spustil telefon, da bi ga lahko bolje opazoval s prostim očesom – in nenadoma je izginilo s hitrostjo svetlobe.

Potnik - priča dogodka ima letalsko ozadje: »V mladosti sem bil pilot majhnih letal in sem več let delal pri NASI (slo. Nacionalna uprava za aeronavtiko in vesolje), zato imam precejšnje izkušnje z zračnimi plovili. Nikoli nisem videl ali slišal česa podobnega. Poleg tega sem poznal veliko astronautov in testnih pilotov v času, ko sem delal pri NASI.«

Državna direktorica organizacije MU- FON za Missouri (slo. organizacija s sede- žem v ZDA, ki jo sestavljajo civilni pro- stovoljci, ki preučujejo poročana videnja NLP-jev), Debbie Ziegelmeier, je ta primer zaključila z oznako, da je šlo za neznano zračno plovilo.

JAPONSKI HREN
UPOČASNJUJE
PROCES
STARANJA

Rezultati novega eksperimenta so poka- zali, da lahko z uživanjem wasabija (japo- snkega hrena) življenjsko dobo podaljšamo za najmanj 25 let. Japonci, ki v povprečju živijo 83,7 let, živijo dlje kot preostali ljud- je na svetu.

Američan John Happer z Medicinskega inštituta v Las Vegasu je odkril razlog za nenavadno dolgo življenjsko dobo Japon- cev. Happer je preučeval skupino devetih ljudi in ugotovil, da so celice tistih, ki so uživali wasabi, kazale manj znakov staranja kot celice tistih, ki so ga uživali manj.

Senzacionalni rezultati, ki jih je Happer objavil na svoji spletni strani, pomenijo, da lahko z uživanjem wasabija svoji življenjski dobi dodate 25 let.

ČLANEK 1: POTNIK NA LETALU FOTOGRAFIRAL NLP

ČLANEK 2: JAPONSKI HREN UPOČASNJUJE PROCES STARANJA

NALOGA 2: O prebranih člankih se pogovori s svojim parom.

PRILOGA 2A: DELOVNI LIST S FOTOGRAFIJO

NALOGA: Napišite članek, v katerem opišete dogajanje na fotografiji. Članku na koncu dodajte tudi naslov.

NASLOV:

PRILOGA 2B: DELOVNI LIST S FOTOGRAFIJO

NALOGA: Napišite članek, v katerem opišete dogajanje na fotografiji. Članku na koncu dodajte tudi naslov.

NASLOV:

ŽIVLJENJE V (INFORMACIJSKEM) MEHURČKU

Veliki sistemi, kot je svetovni splet, morajo filtrirati ogromno količino informacij, ki se pretakajo prek njih. Včasih o tem odločajo ljudje, vse pogostejše pa računalniški algoritmi in filtri, ki bodo v prihodnosti zaradi količine in hitrosti pretoka informacij postali še pomembnejši. To, kar vidimo, slišimo in preberemo na spletu, ni vse, kar obstaja, ni celotna resničnost. Na spletu živimo v resničnosti, ki je prilagojena nam. To spoznanje nas opozarja, da moramo sneti očala, s katerimi vidimo, poznamo in razumemo svet.

POVZETEK AKTIVNOSTI

Z aktivnostjo pri udeležencih in udeleženkah spodbudimo kritičen razmislek o tem, kakšne informacije nam ponuja spletno okolje in kako so te prilagojene našim interesom. Spodbujamo njihovo kritično mišljenje in medijsko pismenost ter jih ozaveščamo o tem, da je treba informacije iskati na različne načine in pri različnih virih.

STAROST

12+

ŠTEVILO UDELEŽENCEV

20–30

TRAJANJE

45–55 min

PRIPOMOČKI

listi papirja, pisala

NAVODILA

KORAK 1 (5 MIN)

Udeležence in udeleženke razdelite v pet skupin. Skupine bodo imele naključno dodeljene vloge, ki jih drugim ne smejo razkriti. Skupine bodo sodelovale v spletni razpravi na izbrano temo – to lahko izberete glede na aktualno družbeno dogajanje ali jo prilagodite glede na specifične potrebe vaše skupine.

Nekaj primerov tem za razpravo, ki jih lahko uporabite:

- Vlada je sprejela zakon, ki bo prepovedal prodajo sladkih pijač mladostnim osebam.
- Za vse učence in učenke nad 12 let bo v naslednjem šolskem letu med poletnimi počitnicami obvezna udeležba v prostovoljnem delu (v obsegu 15 ur) pri eni izmed lokalnih organizacij oz. ustanov.
- Ministrstvo za zdravje je pripravilo predlog zakona, ki bo osebam, mlajšim od 16 let, prepovedal uporabo družbenih omrežij.
- Šola želi zmanjšati porabo mesnih izdelkov, zato bo uvedla 3 dni v tednu, ko bo na voljo le vegetarijanska ali veganska prehrana.

Vsaki skupini naključno dodelite listek z vlogo ter jih še enkrat opozorite, da svoje vloge ne smejo razkriti drugim. Vloge, ki jih lahko dodelite skupinam, naj bodo smiselno povezane z izbrano temo (npr. mladoletne osebe, državni uradniki in uradnice, zdravnice in zdravniki, predstavniki podjetij, ki proizvajajo sladke pijače, starši).

KORAK 2 (10 MIN)

Ko se skupine seznani s svojimi vlogami, jim predstavite nalogo: Predstavljajte si, da o slišani trditvi razpravljate na spletu. Pri tem ne pozabite, da morate to početi s stališča vloge, ki je bila dodeljena vaši skupini. Razmislite o tem, kaj bi s stališča te vloge lahko povedali drugim, kako bi argumentirali svoje mnenje o slišani trditvi (postavite v kožo svojih likov). Vsaka skupina naj na list papirja zapiše 6–7 različnih mnenj in izjav, ki bi jih v določeni vlogi lahko objavili na spletu.

KORAK 3 (5 MIN)

Ko vse skupine končajo svoje delo, naj udeleženci in udeleženke sedijo v krog. Vsaka skupina naj nato prebere zapisane izjave oz. mnenja, člani drugih skupin pa naj poskušajo uganiti vlogo, ki jo je imela posamezna skupina.

KORAK 4 (15 MIN)

Nadaljujte z diskusijo, pri kateri se najprej osredotočite na počutje udeležencev in udeleženek med aktivnostjo, nato pa se navežite na obravnavano temo informacijskih mehurčkov. Pri tem si lahko pomagata z naslednjimi vprašanji:

- Kako se je bilo živeti v vlogi? Je bilo lahko ali težko? Zakaj?
- Ali ste se pri igranju vloge lahko oprli na kaj resničnega iz svojega življenja ali ste se zanašali na domišljijo?
- V čem so bili vaši odzivi različni oz. podobni?
- Kako hitro ste ugotovili, katero vlogo so zastopale druge skupine? Ali lahko rečete, da je imela ena od skupin prav ali ne, ali so morda le predstavile različne poglede?
- Kje in od koga dobivate informacije, novice, znanje o dogodkih doma in po svetu?
- Če dobite informacije od oseb, koliko različnih oseb vam daje te informacije? Če informacije pridobivate prek spleta, koliko različnih virov informacij uporabljate?
- Kako se počutite, ko dobite informacije, ki

se razlikujejo od tistih, ki ste jih o določeni zadevi poznali prej? Kaj storite v zvezi s tem?

- Kako se počutite, ko dobite informacije, s katerimi se ne strinjate? Ali v družbenih medijih naletite na različna mnenja? Kaj pa v tradicionalnih medijih (radio, televizija)?
- Ste že slišali za izraza informacijski mehurček in soba odmevov? Zakaj menite, da se to dogaja? Kakšne so lahko posledice tega, da se v življenju znajdemo v sobi odmevov? Kakšne so lahko posledice za celotno družbo, v kateri živimo?
- Kako se lahko izognete ujetosti v informacijski mehurček?
- Kako lahko poskrbite, da boste v prihodnosti pridobivali informacije iz različnih virov (tudi iz drugih mehurčkov)?

DODATNI PREDLOGI

- Temo, o kateri bodo razpravljale skupine, lahko izberete tudi s pomočjo možganske nevihte. Udeležence in udeleženke vprašajte, katere teme so za njih najbolj pereče, ter izberite tisto, ki se vam zdi najbolj primerna za obravnavo. Nato oblikujte trditve, o kateri bo tekla razprava, in nadaljujte po navodilih za izvedbo aktivnosti.
- Z udeleženci in udeleženkami si v delu, namenjenem za diskusijo, oglejte kratek prispevek o informacijskih mehurčkih: [Informacijski mehurček](#) (Na kratko, RTV Slovenija, 2021; 8 min).

KOTIČEK Z INFORMACIJAMI

- **Kaj je informacijski mehurček?**

Informacijski mehurček je sestavljen iz vseh informacij, do katerih imamo dostop v določenem trenutku. Te informacije dobimo iz različnih virov: medijev (časopisov, radia, televizije, spletnih strani), spletnih družbenih omrežij, knjig in filmov pa tudi od ljudi, s katerimi redno komuniciramo (v živo ali preko spleta), tako zasebno kot v šoli, na delovnem mestu itd. Vedno smo živeli v različnih informacijskih mehurčkih (radi se družimo z ljudmi, s katerimi imamo podobne poglede na svet), vendar so ti s pojavom interneta postali še pomembnejši in izrazitejši. Na spletu informacijske mehurčke ustvarja želja po zaslužku: da bi čim dlje ostali na določenem spletnem mestu in/ali pri tem nekaj prodali, nam

spletna mesta in brskalniki prikazujejo vsebine, za katere so algoritmi izračunali, da bodo pritegnile našo pozornost. To so storili, ker so si zapomnili zgodovino našega spletnega iskanja. Ker na spletu preživimo veliko časa, se lahko znajdemo v informacijskem mehurčku – vidimo, slišimo, beremo in gledamo le tisto, kar nam algoritmi prikažejo na podlagi naših prejšnjih dejavnosti.

• Kaj povzročajo informacijski mehurčki?

Ker na spletu vidimo toliko »dokazov«, ki se strinjajo z našim pogledom na svet in ga potrjujejo, to krepi naša prepričanja, stališča in predsodke. Tako postajamo vse bolj zaprti v svoj svet in vse manj dovzetni za glasove, ki ne potrjujejo tega, kar že mislimo in verjamemo. »Živimo v svetu, ki ga lahko ponazorimo s staršem, ki ve, da ima njegov otrok rad sladkarije, in mu jih ves čas daje. V informacijskih mehurčkih nenehno dobivamo informacije, ki potrjujejo tisto, kar že vemo ali verjamemo. Tu nenehno vstopamo v sobe odmevov, kjer prek glasov drugih slišimo svoje lastne zvoke, ki potrjujejo tisto, kar že vemo, in se ob tem dobro počutimo.« (Salecl, R., Na kratko, RTV Slovenija, 2021). Na koncu sprejmemo le informacije, ki potrjujejo naše mnenje, in zavrtnemo vse nasprotno dokaze. Zaradi tega je na stvari težko gledati objektivno. Podzavestno začnemo izbirati prijatelje, vire in druge medije, ki prav tako delijo naš pogled na svet, in se začnemo oddaljevati od tistih, ki se z nami morda ne strinjajo. Na spletu iščemo in najdemo podobno misleče, ki utrjujejo naša prepričanja. Ena največjih nevarnosti informacijskih mehurčkov je, da nas lahko zapeljejo na pot zarotniškega razmišljanja. Informacije, ki niso v skladu z našim pogledom na svet, začnemo zavračati samo zato, ker se ne skladajo z našimi prepričanji – ne presojujemo jih več glede na zanesljivost vira ali trdnost dokazov. V mehurčkih se sprožijo tudi čustva pripadnosti. »Veseli smo, da imamo okoli sebe skupino enako mislečih ljudi, hkrati pa nam tu na neki način popustijo zavore, povemo več, kot bi si sicer upali. Velika težava mehurčkov je, da nam preprečujejo učenje novih stvari. Novih stvari se naučimo, ko izstopimo iz svojega območja udobja, ko se soočimo tudi z občutki tesnobe, jeze, zgroženosti, presenečenja nad tem, kaj si

drugi mislijo, hkrati pa si razširimo obzorja in tudi strpnost do drugih« (Salecl, R., Na kratko, RTV Slovenija, 2021).

• Kakšne so lahko konkretne posledice življenja v informacijskem mehurčku?

Dva primera:

- 1) Študija iz leta 2016 je pokazala, da ljudje, ki imajo na platformi X (prej Twitter) sledilce, ki podpirajo njihova mnenja, ta mnenja pogostejše izražajo tudi javno. Po drugi strani pa ljudje, ki so na družbenih omrežjih izpostavljeni zelo različnim mnenjem, manj verjetno izražajo svoja mnenja v resničnem življenju, saj se zavedajo možnosti, da se bodo soočili z drugačnimi stališči.
- 2) Na predsedniških volitvah v ZDA leta 2016 in na referendumu o izstopu Velike Britanije iz Evropske unije istega leta so bili ljudje zaradi informacijskih mehurčkov skoraj popolnoma izolirani od drugačnih mnenj. Nekateri raziskovalci menijo, da so tako volivci Donalda Trumpa in Hillary Clinton kot tudi podporniki in nasprotniki Brexita svoja mnenja glasno izražali le v zaprtih, filtriranih skupnostih – informacijskih mehurčkih. Tako se je zdelo, da se vsi strinjajo drug z drugim. Le da se niso, a tega nihče ni opazil, dokler ni bilo prepozno.

VIRI

- [Informacijski mehurček](#)
(Na kratko, RTV Slovenija, 2021)
- [Zgodba o dveh mehurčkih](#)
(Huš, M., Monitor, 2021)
- [Nevarnosti mehurčkov, v katere se zapiramo – Mediji pod drobnogledom](#)
(Mesic, A., Novinarke.si|Novinarji.si, 2021)
- [What Are Information Bubbles?](#)
(Renze, M., 2025)
- [How filter bubbles isolate you](#)
(GCF Global, b.l.)
- [How Filter Bubbles Distort Reality: Everything You Need to Know](#)
(Farnam Street Media Inc., 2025)

NAVDIH ALI PRISVOJITEV? RAZUMEVANJE KULTURNIH MEJA

V današnjem zapletenem, hitro spreminjajočem se in medsebojno povezanem svetu se skoraj vsak dan srečujemo z ljudmi drugih narodnosti, etničnih skupin in kultur. Če ne osebno, jih spoznamo prek medijev. Morda se nam zdijo elementi njihovih kultur zanimivi, privlačni, očarljivi, morda jih želimo bolj spoznati, morda se nam zdi, da nam imajo tudi oni kaj povedati. Toda kje je meja med spoštovanjem druge kulture in njeno prisvojitvijo?

POVZETEK AKTIVNOSTI

Aktivnost je namenjena kritičnemu razmisleku o spoštovanju različnih kultur in o kulturnem prisvajanju. Udeležence in udeleženke spodbudimo k razmisleku o elementih in simbolih večinskih in manjšinskih kultur v njihovem okolju ter kultur, ki so jim izpostavljeni prek medijev. Spodbudimo jih tudi k raziskovanju in kritičnemu razmisleku o tem, kako lahko spoznajo druge kulture, ne da bi si jih prisvojili.

STAROST

15+

ŠTEVILO UDELEŽENCEV

12–30

TRAJANJE

75 min

PRIPOMOČKI

Plakati, flomastri, računalniki//tablice/pametni telefoni z dostopom do interneta, PRILOGA 1 in 2

NAVODILA

KORAK 1 (10 MIN)

Z udeleženci in udeleženkami izvedite kratko možgansko nevihto na temo kulture. Vprašajte jih, kaj jim pride na misel, ko pomislijo na besedo »kultura«, v nadaljevanju pa se osredotočite na to, kateri so po njihovem mnenju lahko elementi kulture, kakšni so simboli kulture ipd. Njihove odgovore v obliki miselnega vzorca predstavite na plakatu. Plakat nalepite na vidno mesto v prostoru.

KORAK 2 (15 MIN)

Udeležence in udeleženke razvrstite v šest skupin, med katere razdelite liste s spodnjimi tremi nalogami ter plakate in flomastre. Po dve skupini bosta imeli enako nalogo:

- Poiščite elemente kulture, ki prevladujejo v vašem okolju, ter jih vsakodnevno opazate oz. uporabljate. Bodite pozorni na najmočnejše simbole teh kultur.
- Poiščite elemente manjšinskih kultur v svojem okolju, ki jih pogosto opazate oz. uporabljate. Bodite pozorni na najbolj vidne simbole teh kultur.

- Poiščite elemente kulture, ki ni neposredno prisotna v vašem okolju, vendar se z njo srečujete v medijih, ali jo na splošno poznate. Bodite pozorni na najbolj vidne simbole teh kultur.

Vsaka skupina nato primere zapiše na plakat.

KORAK 3 (5 MIN)

Predvajate videoposnetek: [Moja kultura NI kostum](#) (Teen Vogue, 2017; 4:45). Lahko izberete tudi drug prispevek s seznama v razdelku Viri.

KORAK 4 (15 MIN)

Udeleženci in udeleženke naj sedejo v krog. Nadaljujte z diskusijo, pri kateri so vam lahko v pomoč naslednja vprašanja.

- Kako razumete izraz kulturna prisvojitve?
- Ali menite, da ste se s tem pojavom že srečali? Naštete nekaj primerov.
- Katere izmed elementov in simbolov kultur, ki ste jih navedli na plakatih, so si prisvojili drugi ali vi sami?
- Kaj določen simbol pomeni za pripadnike in pripadnice določene kulture?
- Kdaj in kje je kulturne simbole primerno uporabljati?
- Ali bi vas prizadelo, če bi nekdo uporabljal pomemben simbol vaše kulture, ne da bi razumel, kaj v resnici pomeni?
- Ali se vam kdaj zgodi, da element ali simbol neke kulture uporabite v svojo korist, ne da bi poznali pomen, ki se skriva za njim? Ali se pred uporabo pozanimate o izvoru običaja, predmeta ali simbola?
- Ste pripravljeni elemente ali simbole svoje kulture deliti z drugimi? Zakaj da, zakaj ne?

KORAK 5 (20 MIN)

Udeleženci in udeleženke naj se razvrstijo v pare, vsak par naj dobi kopijo **PRILOGE 1**. Pari naj nato s pomočjo računalnikov/tablic/pametnih telefonov za vsak predstavljen primer raziščejo razliko med kulturno prisvojitvijo in kulturnim spoštovanjem. Pogovorijo naj se o naslednjem vprašanju: *Čigavo kulturo predstavljajo primeri poustvarjajo in kako bi lahko te kulturo predstavili, o njih razpravljali ter jih obeležili na bolj spoštljiv in celovit način?*

KORAK 6 (10 MIN)

Za zaključek se z udeleženci in udeleženkami pogovorite o tem, kako razumejo koncept

kulturne prisvojitve in ali so o njem pripravljeni še naprej razmišljati in ga raziskovati. Tistim, ki to želijo storiti, razdelite seznam s točkami za ukrepanje (**PRILOGA 2**).

KOTIČEK Z INFORMACIJAMI

- **Kultura:** Izraz kultura se nanaša na človeške dejavnosti in simbolne strukture, ki dajejo tem dejavnostim pomen. Nanaša se na prepričanja, tradicije, jezik, predmete, ideje, vedenje, običaje, vrednote ali institucije – gre pravzaprav za način življenja določene skupine ljudi. Vse to je lahko povezano s skupino ljudi na podlagi njihove etnične pripadnosti, vere, ozemlja ali družbenega okolja. Kultura se pogosto razume kot pripadnost določenim etničnim skupinam, v ožjem smislu pa se izraz kultura povezuje tudi z umetnostjo.
- **Kulturna prisvojitve** je uporaba elementov neke kulture na način, ki krepi stereotipe, ne spoštuje njihovega prvotnega pomena, ali ne priznava njihovega izvora in prispeva k zatiranju pripadnikov in pripadnic te kulture. Gre za prilaščanje nečesa, kar nam ne pripada, to pa pogosto vodi do negativnega stereotipiziranja o drugi kulturi. Združevanje in prepletanje kultur je seveda normalen pojav, saj se ljudje iz različnih kulturnih okolij srečujejo in vplivajo drug na drugega. Prepletanje in sodelovanje različnih kultur je pripeljalo do številnih čudovitih stvaritev. Vendar gre pri tem tudi za vprašanje meje: ta je presežena, ko večinska kulturna skupina uporablja elemente manjšinske kulturne skupine na način, ki ga ta skupina dojema kot izkoriščanje. Prisvajanje kulture običajno izraža neenakost moči med večinsko kulturo in manjšinskimi kulturami. »Pri prisvajanju kulture gre za moč. Gre za to, kdo ima moč, da krade nekomu drugemu in ne nosi nobenih posledic. Kulturna prisvojitve izkorišča diskriminirane skupine in jih predstavlja v napačni luči« (Lester, ASUProjectHumanities, 2022). Druga značilnost kulturne prisvojitve je, da ima lahko oseba, ki si jo prisvoji, od tega finančne koristi. Običajno kultura, ki si jo prisvoji, ne prejme nobenega nadomestila ali priznanja (finančnega ali drugega).
- **Primeri kulturnega prisvajanja:**
 - Glasba: V petdesetih letih 20. stoletja so svetlopolti glasbeniki »izumili«

glasbo, imenovano »rock'n'roll«, vendar so si slog prisvojili od temnopoltih glasbenikov, ki zanj nikoli niso prejeli priznanja. Elvis Presley še vedno velja za »kralja rokenrola«, čeprav so na njegovo glasbo močno vplivali temnopolti umetniki.

- Maskote: V preteklosti so bile večje športne ekipe v ZDA in Kanadi s svojimi imeni in maskotami vpletene v kulturno prisvajanje staroselskih kultur (npr. ekipe Chicago Blackhawks, Cleveland Indians, Washington Redskins in Edmonton Eskimos).
- Tipični pustni in karnevalski kostumi, stereotipne tematske zabave (npr. »kavbojci in Indijanci«).
- Modna industrija: uporaba elementov oz. simbolov staroselskih ali drugih kulturnih skupnosti v modni industriji (npr. modeli modne znamke Victoria's Secret, ki na modni brvi nosijo pokrivala severnoameriških staroselcev; Katy Perry, ki se je na podelitvi ameriških glasbenih nagrad oblekla v gejšo).
- **Kulturno spoštovanje oz. kulturna izmenjava** je spoštljivo sprejemanje elementov druge kulture, da bi jo spoznali, izmenjali ideje in obogatili svojo kulturo. Na ta način je mogoče doseči globlje razumevanje, spoštovanje in sodelovanje med kulturami ter ustvariti kulturne hibride, ki združujejo različne elemente ali simbole kultur. Če spoštujete drugo kulturo, je ne izkrivljate in ne širite stereotipov o njej. Občutljivi ste za razmerja moči med večinskimi in manjšinskimi kulturami, spoznavate običaje, vrednote, umetnost, oblačila, hrano ali jezik te kulture, na splošno želite o njej izvedeti več. Ne čutite se upravičeni do uporabe različnih elementov in vidikov te kulture, če in ko jih uporabite, pa od pripadnikov oz. pripadnic te kulture pridobite dovoljenje ali jim na svoj način izkažete spoštovanje. Primeri kulturnega spoštovanja: učenje borilne veščine pri osebi, ki to prakso razume s kulturnega vidika, ne le z vidika športa; učenje posebne umetniške tehnike od osebe, ki pripada kulturi, ki to tehniko uporablja za ustvarjanje svojih simbolov ipd. V nasprotju s kulturno prisvojitvijo gre pri kulturnem spoštovanju za spoštljivo izmenjavo idej, običajev,

simbolov in praks med kulturami na način, ki upošteva širši kontekst in pomen. Spodbuja vključevanje in spoštovanje, saj zagotavlja, da imajo ljudje, ki pripadajo različnim kulturam, glas, ko gre za njihovo kulturo. Na ta način imajo manjšinske kulturne skupnosti možnost nadzora nad tem, kako se njihova kultura predstavlja izven njihove skupnosti. V pomoč pri razmisleku in odločitvi, ali naša dejanja pomenijo kulturno prilaščanje ali kulturno spoštovanje, so nam lahko vprašanja za refleksijo v PRILOGI 2.

VIRI

- [The Differences Between Appreciating and Appropriating Culture](#) (Cuncic, A., Verywell Mind, 2024)
- [Cultural Appropriation vs. Cultural Appreciation](#) (CultureAlly, 2024)
- [What Is Cultural Appropriation?](#) (Britannica, b.l.)
- [Confronting the Specter of Cultural Appropriation](#) (Nicholas, G., Sapiens Anthropology Magazine, 2018)
- [What Is Cultural Appropriation—and How Do You Avoid It?](#) (Murphy, C., Health, 2024)
- [Cultural Appropriation vs. Appreciation with Dr. Neal Lester, Real Life, Voices of Your Village](#) (ASUProjectHumanities, 2022)

DODATNI VIRI (VIDEOPOSNETKI)

- [Cultural Appropriation: Whose problem is it?](#) (BBC, 2018; dolžina 8:40)
- [What is cultural appropriation?](#) (Center for Racial and Health Equity, 2021)
- [What is Cultural Appropriation?](#) (PBS Origins, 2019; dolžina 10:15)
- [What Defines Cultural Appropriation?](#) (i-D, 2019)

Financirano s strani Evropske unije. Izražena stališča in mnenja so zgolj stališča in mnenja avtorja(-ev) in ni nujno, da odražajo stališča in mnenja Evropske unije ali Evropske izvajalske agencije za izobraževanje in kulturo (EACEA). Zanje ne moreta biti odgovorna niti Evropska unija niti EACEA.

PRILOGA 1: ZBIRKA PRIMEROV

Vir: iStock

Vir: Pinterest

Vir: Amazon

Vir: Alibaba

Vir: Hong Kong DA

Vir: Taste of Morocco

Vir: Dazed Magazine

Vir: Asian and American popular culture

Vir: STITCH Magazine

Vir: Posters

Vir: Pinterest

Vir: MIC Magazine

PRILOGA 2: VPRAŠANJA ZA REFLEKSIJO

- *S kakšnim namenom želiš uporabiti določen kulturni element oz. simbol?*
- *Ali slediš trendu ali raziskuješ značilnosti druge kulture?*
- *Ali namerno žališ drugo kulturo ali jo spoštuješ?*
- *Ali kupuješ stvari (npr. umetniška dela), ki so jih izdelali pripadniki ali pripadnice določene kulturne skupine, ali gre za reprodukcijo?*
- *Kako bi se po tvojem mnenju počutili pripadniki ali pripadnice kulturne skupnosti, če bi za zabavo ali za zaslužek uporabil element ali simbol, ki je značilen za njihovo kulturo?*
- *Ali z uporabo elementov oz. simbolov druge kulture sprožaš o njej kakršnekoli stereotipne predstave?*
- *Ali uporabljaš sveti predmet (npr. naglavno pokrivalo) z namenom zabave?*
- *Ali uporabljaš elemente oz. simbole katere izmed staroselskih skupnosti in se pretvarjaš, da je to nekaj novega?*
- *Ali navedeš vir ali navdih za svoje (umetniško) delo?*
- *Če bi to, kar počneš ti, naredil pripadnik ali pripadnica neke staroselske skupnosti, bi jo obravnaval kot »kul«, ali bi se morda počutil diskriminirano?*
- *Ali nosiš kostume, ki predstavljajo druge kulture?*
- *Ali zanemarjaš kulturni pomen nečesa le zato, da slediš trendu?*

NEKAJ SMERNIC ZA DODATEN RAZMISLEK

- **Raziščite svojo kulturo.** S samorefleksijo boste lažje razumeli razlike in ugotovili, kaj je pomembno v različnih kulturah po svetu. Če se zavedate, da je določen vidik vašega kulturnega okolja osrednjega pomena za vašo identiteto in bi vas užalilo, če bi ga kdo uporabil, ne da bi v celoti razumel, kaj pomeni, pomislite, da ljudje iz drugih kultur po svetu morda čutijo popolnoma enako.

Vprašanje za razmislek: Ali bi vas prizadelo, če bi nekdo uporabil pomemben simbol vaše kulture, ne da bi razumel, kaj resnično pomeni?

- **Najprej poslušajte.** Eden najboljših načinov za razumevanje in spoštovanje druge kulture je, da prisluhnete tistim, ki ji pripadajo. Prisluhnite njihovim zgodbam, poskušajte razumeti vidike njihove kulture, ki vas zanimajo, in to razumevanje uporabite za razširitev svojega pogleda na svet.

Vprašanje za razmislek: Pred kratkim ste kupili čudovit ročno izdelan nakit. Ali ste prisluhnili umetniku oz. umetnici, ki je ustvaril ta nakit, da bi izvedeli več o njegovem oz. njenem ozadju, kaj mu oz. ji pomeni to delo in kako se umešča v kulturo njegovega oz. njenega kraja? Če ne, ste si ga morda prisvojili, namesto da bi ga cenili.

- **Upošteвайте kontekst.** Kaj določen simbol pomeni za določeno kulturo? Kdaj in kje ga je primerno uporabiti? Razumevanje različnih vidikov kulture in njihovega pomena je zelo pomembno. Če vas življenje osebe resnično zanima, bo po vsej verjetnosti z vami z veseljem delila stvari, ki so zanjo pomembne.

Vprašanje za razmislek: Ali ste pravkar vzeli delček neke kulture in ga uporabili v svojo korist, ne da bi vedeli, kakšen pomen se skriva za njim? Ali ste se pozanimali o izvoru običaja, predmeta ali simbola? To je ključno za razumevanje in spoštovanje druge kulture.

- **Delite svojo kulturo.** Najpomembnejši del kulturnega spoštovanja oz. kulturne izmenjave – in tisto, kar jo najbolj razlikuje od kulturnega prisvajanja – je, da je izmenjava vzajemna. S spoštovanjem in izmenjavo lahko delite nekaj o sebi, se naučite nekaj o nekom drugem in sodelujete pri vzajemnem razumevanju izvora in kulture drugega.

Vprašanje za razmislek: Ali si želite deliti svoj jezik, tradicionalne jedi, običaje in tradicije z osebo, ki pripada drugi kulturi? Obstaja verjetnost, da je ta oseba prav tako navdušena nad spoznavanjem vaše kulture kot ste vi nad njeno. To je lahko priložnost za čudovito kulturno izmenjavo in izkaz pravega spoštovanja!